

DIDŽIŲJU XX AMŽIAUS RASYTOJU CHINUA ACHEBE WOODY ALLEN MARGAR
TER GÜNTER GRASS HANIF KUREISHI CLAUDIO MAGRIS GABRIEL GARCIA MÁRQUEZ CHINUA ACHEBE ART
ELE NJABULO S. NDEBELA WOODY ALLEN KENZABURO OE AMOS OZ MARGARET ATWOOD SALMAN I
SUSAN SONTAG NADINE GORDIMER PAUL THEROUX MICHEL TOURNIER JOHN UPDIKE CHRISTA WOLF C
LAUREGARET ATWOOD NADINE GORDIMER GÜNTER GRASS HANIF KUREISHI CLAUDIO HANIF KUREISHI
ZZ ARTHUR CLAUDIO MAGRIS MILLER ES'KIA MPHÄHLE GABRIEL GARCIA MÁRQUEZ NJABULO S
ARTHUR MILLER SALMAN RUSHDIE ES'KIA MPHÄHLE JOHN NJABULO S. NDEBELA
S. PAUL THEROUX KENZABURO OE MICHEL TOURNIER JOHN UPDIKE AMOS OZ CHRISTA WOLF CHINUA A
ET ATWOOD SALMAN RUSHDIE NADINE GORDIMER JOSE SARAGAMO GÜNTER GRASS INGO SCHULZ
GABRIEL GARCIA MÁRQUEZ SUSAN SONTAG ARTHUR MILLER PAUL THEROUX Es'KIA MPHÄHLE NJA
S. OZ MICHEL TOURNIER SALMAN RUSHDIE JOSE SARAGAMO INGO SCHULZE JOHN UPDIKE SUSAN SON
R JOHN UPDIKE CHRISTA WOLF CHINUA ACHEBE WOODY ALLEN CHRISTA WOLF MARGARET ATWOOD N
HANIF KUREISHI CLAUDIO MAGRIS GABRIEL GARCIA MÁRQUEZ ARTHUR MILLER Es'KIA MPHÄHLE N ABU
S. OZ SALMAN RUSHDIE JOSE SARAGAMO INGO SCHULZE SUSAN SONTAG PAUL THEROUX MICHEL TOURNIER J
CHINUA ACHEBE WOODY ALLEN MARGARET ATWOOD NADINE GORDIMER GÜNTER GRASS HANIF KUREISHI C
MABROKESZ ARTHUR MILLER ES'KIA MPHÄHLE NJABULO S. NDEBELA KENZABURO OE AMOS OZ SALMAN I
SUSAN SONTAG PAUL THEROUX MICHEL TOURNIER JOHN UPDIKE CHRISTA WOLF CHINUA ACHEBE WOODY
SUDARÉ NADINE GORDIMER

MARGARET ATWOOD

Švino amžius

Vyras išgulėjo po žeme šimtą ir penkiasdešimt metų. Jie iškasė jam gilią duobę jšalusioje žemėje ir nuleido jį žemyn, kad vilkai nesuėstų. Bent jau taip yra manoma.

Kol kasė duobę, amžinasis jšalas, gavęs šiltesnio oro, émė tirpti. O kai užkasė, vél sušalo. Taigi, kai vyra iškélé, jis buvo visas sušalęs į ledo gabalą. Kai nukélé karsto dangtį, žmogus priminé vyšnios uogą maraskino antpile, sušaldytame į ledo gabaliukus įmantriems tropiniams kokteiliams paruošti, – neryškūs kūno kontūrai švietési pro drumstą ledo sluoksnį.

Po to ledą atitirpdé, ir jis vél išvydo dienos šviesą.

Atrodo beveik toks pat kaip tada, kai buvo palaidotas. Nuo sušalusio vandens lūpos šiek tiek atsikišusios į priekį, veidas nebe rausvos, o smėlio spalvos – visai kaip padažo démė ant lininės staltiesės, – bet visa kita kaip buvę.

Jis netgi turi akių obuolius, tik jie jau nebe balti, o rusvos spalvos – kaip arbata su pienu. Šiomis arbata dažtomis akimis jis stebeilija į Džeinę. Tas jo žvilgsnis – neišskaitomas, nekaltas, laukinis, nustebęs, tačiau kontempliatyvus, – tarsi medituojančio vilkolakio, pagautas kaip tik tą audringos transformacijos akimirką žai-
bo nutvieko dangaus fone.

Džeinė beveik nežiūri televizoriaus. Anksčiau žiūrédavo dažniau. Vakarais paprastai įsijungdavo komiškus serialus, o kai dar buvo studentė, dienomis stumdavo laiką žiūrédama muilo operas apie ligoninių kasdienybę ir turtuolių gyvenimą. Kurį laiką, dar ne taip seniai, ji buvo įnukusi į vakaro žinias – įsitaisiusi ant sofos, susisupusi kojas į pledą ir gurkšnodama karštą pieną su romu, rydavo akimis viso pasaulio nelaimes, – taip ji atspalai-duodavo prieš miegą. Televizorius jai būdavo priemonė pabėgti nuo savęs.

Bet tai, ką rodo televizorius bet kuriuo paros metu, pernelyg panašu į jos pačios gyvenimą; tiesa, jos gyvenime niekas netelpa į tokius aiškius rémus kaip televizoriuje: čia komedija, ten nušiurės romanas, šaudymai ir gaudymai trisdešimties sekundžių klipuose, kuriuos jie vadina *gabaliukais*, tarsi tai būtų šokolado plytelės. Jos gyvenime viskas susipynę. *Jau maniau, kad numirsiu iš juoko*, senais laikais mėgdavo kartoti Vincentas, nutaisęs banalų, jų motinų šneką pamégdžiojantį balsą; kaip tik taip ir atsitiks.

Taigi šiomis dienomis įsijungusi televizorių, netrukus jį ir vėl išjungia. Net reklamos su savo surrealistine kasdienybe ima atrodyti grésminges, vis įgaunancios kokią nors slaptą prasmę po apgaulingu švaros ir sveikatos, jégos ir greičio tviskesiu.

Šivakar ji palieka televizorių įjungtą, nes tai, ką mato, taip nepanašu į visa kita, kas paprastai rodoma. Iš šio sušalusio vyro paveiksllo neskarda jokia grésmė. Tiesiog toks jis yra. *Kas žvelgia į tave, tas ir pagauна*, dar sakydavo Vincentas išversdamas akis, prašiepdamas dantis

ir suraukdamas nosj, tarsi siaubo filme. Nors apie jį patį to niekada negalėdavai pasakyti.

Žmogus, kurį iškasė ir atitirpdé, buvo dar jaunas vyras. Arba tebéra toks: nelengva apsispręsti, kokiu laiku apie jį pasakoti, – toks jis atrodo pribloškiamai realus. Nors esama smulkių odos pažeidimų ir išsekimo nuo ligos požymų, plika akimi matai jo jaunumą – jokių surambéjimo ar nusidėvėjimo ženklų. Sprendžiant iš datų, kruopščiai irašytu plokštéléje, jam buvo tik dvidešimt metų. Jis vardu Džonas Toringtonas. Jis buvo, ar vis dar yra, jūreivis. Jūrininkas. Vis délto šis jūrininkas nebuvo tvирто kūno sudėjimo; jis buvo laivyno viršila – vienas iš junesniųjų vadų. Tik buvimas vadu retai kada turi ką nors bendra su kūno tvirtumu.

Jis mirė vienas pirmųjų. Todél dar gavo karstą ir metalinę plokštélę su vardu, ir gilią duobę amžinojo išalo žemėje – jo draugams dar pakako energijos ir pamaldumo tokiems dalykams. Laikui bégant ir reikalams prastejant, reikėjo taupyti energiją sau patiem, lygiai kaip ir maldas. Ilgainiui jų maldos pasidarė nebereguliarios, tapo karštligiškos, o netrukus ir beviltiškos. Vėliau mirusieji dar gaudavo antkapį, supiltą iš akmenų, o pasutiniai nebegavo né to. Iš jų teliko kaulai, batų padai ir viena kita atsitiktinė saga, išsibarstę po sušalusią, pliką, negailestingą žemę jų kelyje į pietus. Tai buvo tarsi pasakų kelias – iš duonos trupinių, séklų ir baltų akmenukų. Tik čia niekas nesužaliaavo ir jokia žvaigždė neįžiebė nakties danguje, kad nušviestų jiems stebulkų taką į atgal gyvenimą, jokie gelbėtojai neatsekė jų pėdomis.

Praéjo dar dešimt metų, kol žmonés pagaliau sužinojo, kas jiems tada nutiko.

Visi jie dalyvavo Franklino ekspedicijoje. Istorija retai kada patraukdavo Džeinés démesj, išskyrus tuos atvejus, kai būdavo kaip nors susijusi su jos išmanymu apie senovinius baldus ir nekilnojamajį turtą – „XIX amžiaus pušinis stalas“ arba „senovinis kolonijinio stiliaus namas nuostabioje vietoje, nepriekaištingai restauruotas“, – bet jí buvo girdėjusi apie Franklino ekspediciją. Jų laivus, pavadintus nelaimę pranašaujančiais vardais – *Terror** ir *Erebus***, galéjai pamatyti ant pašto ženklų. Be to, apie ją ji mokési mokykloje, kaip ir apie daugelį kitų prazūčiai pasmerktų ekspedicijų. Tik nedaugeliui tyriétojų jos baigési laimingai. Jie neišvengiamai arba susirgavo skorbutu, arba pasiklysdavo.

Franklino ekspedicija ieškojo šiaurés vakarų kelio per Arktiką, kad žmonés, pirmiausia pirkliai, galėtų iš Anglijos keliauti į Indiją tiesesniu keliu. Jie noréjo tiesesnio kelio, kad sumažetų kaštai ir padidetų pelnas. Tai buvo ne taip egzotiška kaip Marko Polo kelionés ar Nilo ištakų paieškos, ir vis dėlto tiriamujų ekspedicijų idéja tuo met ją žavéjo: tiesiog sédí į laivą ir išplauki kažkur – į tokias vietas, kurių néra žemélapyje, tiesiai į nežinią. Leidiesi baimés takais atrasti naujų dalykų. Kažkas čia buvo narsaus ir tauraus, nepaisant visų netekčių ir nusivylimų, pralaimėjimų ir nesékmų, o galbūt – kaip tik dėl

* Baimé (angl.).

** Požemio karalystė (graik.).

jų. Tai buvo lyg seksas mokykloje, dar prieš tabletės, net jeigu ir saugodavaisi. Jeigu tu mergina, žinoma. Jeigu vaikinas, kuriam ši rizika minimali, turėjai imtis kitų dalykų – ginklų, alkoholio ar greitų automobilių, o tai anuomet Toronto priemiesčio mokykloje buvo spyruokliniai peilialai, ąsočiais maukiamas alus ir lenktynės greitkelyje šeštadienio naktį.

Dabar, spoksodama į televizorių, kuriame iš léto tirpsta ledo luitas ir pamažu ryškėja jauno jūreivio kūno kontūrai, Džeinė prisi mena šešiolikmetį Vincentą, tada dar turėjusi daugiau plaukų, suraukiantį antakius, pašaipiai patempiantį lūpą ir tariantį: „Franklinai, drauguži, man ant tavęs nusispjaut“. Jis pasakė tai gana garsiai, bet istorijos mokytojas praleido tai pro ausis nežinodamas, kaip pasielgti. Mokytojams būdavo sunku suvaldyti Vincentą, nes jis nieko nebijdavo.

Jau tada jis buvo įdubakis ir dažnai atrodydavo taip, tarsi būtų nemiegojės ištisą naktį. Jau tada jis priminė labai jauną senj arba, jeigu norite, pasileidusį vaiką. Tam-sūs ratilai po akimis stiprindavo senatvės įspūdį, bet kai šypsodavosi, jo veidas nušvisdavo, o smulkūs balti dantis blizgėdavo visai kaip vaikiško maisto reklamoje. Jis šaipydavosi iš visko ir buvo garbinamas. Na, jis nebuvo garbinamas taip kaip kiti vaikinai – pasipūtėliai riebaluotais plaukais ir žudikų žvilgsniais. Greičiau kaip naminis gyvūnėlis. Ne kaip šuniukas, o kaip kačiukas. Jis vaikščiojo kur panorėjės, ir niekam nepriklausė. Niekas nevadino jo Vince.

Keistas dalykas – motina pritarė Džeinės draugystei su juo. Paprastai ji nepalankiai žiūrédavo į vaikinus, su

kuriais Džeinė draugaudavo. Galbūt jau tada jai buvo aišku, jog Džeinei su juo nieko bloga nenutiks: nebus jokio širdies skausmo, jokio sunkumo, jokio nerimo. Nieko panašaus į tai, ką ji vadino *padariniai*. Padariniai – kūno sunkėjimas, veržiantis pilvas, mažytė nérinukų išéminta goblino galva vežimėlyje. Kūdikiai, poto – santuoka; kaip tik tokia tvarka. Taip ji suprato virus ir jų slaptus, grësmingus këslus, nes Džeiné ir pati buvo padariny. Ji buvo klaida, karo kūdikis. Ji buvo nusikaltimas, už kurį jai teko mokėti be pabaigos.

Šešiolikos Džeiné jau buvo prisiklausiusi apie tai vi-sam gyvenimui. Motinos pasakojimuose, kaip viskas vyksta, tu trumpai tepabūni jauna ir tada puoli. Tëškiesi į žemę lyg pernokęs obuolys; krenti, ir viskas aplinkui krinta kartu su tavimi. Lieki apdribusiais klubais ir nu-smukusia gimda, išslinkusiais plaukais ir išbyréjusiais dantimis. Štai ką tau padaro kūdikio gimimas. Tampi pavaldi sunkio jégai.

Tokią ji iki šiol prisiarena savo motiną – suvytusią, suvargusią, sugnuždytą. Nukarusiomis krūtimis, nusvirusiais lüpų kampučiais. Džeiné įsivaizduoja ją, kaip visuomet sédinčią virtuvėje prie stalo su puodeliu vëstančios arbatos, išsunktą darbo *Eaton's* prekybos centre, kur ji ištisą dieną išstovi už papuošalų vitrinų į korsetą įsprauta sédyne, tinstančiomis privalomuose aukštakulniuose pédomis, pavydžiai, nepritariamai besišypsanti išpaikintiemis klientams, kaišojantiems savo ilgas nosis prie žerinčių niekučių, kurių ji pati niekada neišgalés jpirkti. Motina atsidūsta, pastumia skardinę su spagečiais, kuriuos jai atsildė Džeiné. Tylūs jos žodžiai

sklaidosi ore tarsi pasenusios pudros debesis: „Ko daugiau žmogus gali tikėtis“. Tai ne klausimas, tai teiginys. Džeinė mėgina sužadinti savyje gailestį, bet jai nepavyksta.

O dėl Džeinės tévo, tai jis išėjo, kai jai buvo penkeri, palikęs motiną vieną su savo vargais. Anot motinos, „pabέgo iš namų“, tarsi koks neatsakingas vaikas. Retkarčiais jis atsiųsdavo joms pinigų, bet tai ir buvo visas jo indėlis į šeimos gyvenimą. Džeinė nekentėjo už tai, bet ir nekaltino. Jos motina kone kiekvienam sutiktajam įkvépavo nesutramdomą norą bėgti.

Juodu su Vincentu sédėdavo ankštame kiemelyje už Džeinės namo. Tai buvo vienas iš tų mažų tinkuotų dar karo laikų vienaaukščių namų, išsirikiavusių kalvos papédėje. Kalvos viršuje stovėjo prabangesni namai, ten ir žmonės gyveno turtingesni: jų mergaitės nešiojo kašmyro megztinius, o ne įprastą Džeinei sintetiką ar avies vilną. Vincentas gyveno maždaug per vidurį. Jis dar turėjo tévą, bent teoriškai.

Sédėdavo atsirémę į tvorą, pasislėpę už aukštai išstypusių kosmėjų, kurios atstojo darželį, kuo toliau nuo paties namo. Gerdavo džiną, Vincento nugvelbtą iš neišsenkamų tévo atsargų ir perpiltą į seną kareivišką geruvę, kurią jis nežinia iš kur ištraukė. Jie mėgdžiodavo savo motinas.

– Spaudžiu paskutinį skatiką, dirbu iki sąmonės netekimo, ir ką už tai gaunu? – rypuodavo Vincentas aikštingu motinos balsu. – Iš tavęs, sūneli, niekada nesulauksi pagalbos. Visai kaip tévas. Abudu laisvi kaip paukščiai,

darote, ką tik norite, ir jums nusispjaut, ką jaučia kitis.
Nagi, išnešk šiuksles.

– Tai meilė dėl visko kalta, – atsakydavo Džeinė sun-
kiu, kupinu rezignacijos savo motinos balsu. – Palükėk
ir pamatysi, mano mergele. Vieną gražią dieną tavo links-
mas ir nerūpestingas gyvenimas baigsis.

Net ir juokais tai sakydama, Džeinė įsivaizduodavo,
kaip toji meilė – tikroji jos meilė – sunkiai tarsi kūjis
leidžiasi jai ant galvos. Motinos gyvenimas buvo katastro-
fa, bet, jos manymu, ši katastrofa buvo neišvengiama –
visai kaip dainose ar kino filmuose. Dėl to buvo kalta
Meilė, ir nieko čia negalejai padaryti. Meilė – tai viską
traiskantis garinis volas. Jokių galimybių jos išvengti – ji
pervažiuoja per tave, ir iš tavęs lieka tik šlapia vieta.

Motina su baime, bet kartu ir su tam tikra piktdžiuga
laukė, kol tas pat atsitiks ir Džinei. Vos tik ji susidrau-
gaudavo su kokiu nors vaikinu, motina žiūrédavo į jį
kaip į potencialų dukters nuopuolio kaltininką. Ji nepa-
sitikėjo dauguma vaikinų; nepasitikėjo jų niūriomis, gaš-
liomis burnomis, jų primerktomis nuo cigarečių dūmų
akimis, jų lėta, neskubria eisena, jų drabužiais, kurie bū-
davo pernelyg aptempti, pernelyg pilni – pernelyg pilni
jų kūnų. Jie taip atrodydavo net tada, kai iš jų veidų
dingdavo niūrumas ir pasipūtimas, kai jie iš pagarbos
Džeinės motinai mėgindavo pasirodyti gyvi, stropūs ir
mandagūs. Jie negalėjo pakeisti savo išvaizdos – kokie
buvo, taip ir atrodė. Jie buvo bejégiai – vienas bučinys
kur nors tamsiame kamputyje paversdavo juos nebyliais
pastumdėliais, jų amorfiski kūnai plaukiodavo tarsi sap-
ne. O Džeinė niekada neprarasdavo budrumo.

Vincent
vo. Kai ke
vo namie
dą ryškia
vilkėdam
vo maisto
tojā sėsd
negrabi
sirodyda
mo kosti
išsitrauk
bėlę su
ir juodu
apkalbin
vargšais
ninga, i
Vince
dam iš
jai sukr
Vincen
raudon
čios ju
kad de
čią gel
Džein
vo na
deliu
nepri
ir užs
logo.

Vincentas nebuvo Džeinės vaikinas, jie tik vaidindavo. Kai kelias būdavo laisvas, Džeinės motinos nebūdavo namie, Vincentas apsireikšdavo pas ją išsipaišęs veidą ryškiai geltonais dažais, o ji atidarydavo jam duris vilkėdama išvirkščią maudymosi chalatą. Jie užsisakydavo maisto iš kinų restorano ir gerokai išgąsdinę išvežiotąjį sésdavo valgyti tiesiog ant grindų, sukryžiavę kojas, negrabiai makaluodami lazdelémis. Arba Vincentas pasirodydavo pasipuošęs nudėvėtu trisdešimties metų senumo kostiumu, su katiliuku ant galvos ir lazdele, o Džeinė išsitraukdavo iš drabužių spintos motinos vestuvinę skrybelę su aplamdytomis medžiaginėmis gélytėmis ir šydu, ir juodu išeidavo pasivaikščioti po miestą, kur garsiai apkalbinėdavo praeivius, dėdamiesi sukriošusiais seniais, vargšais ar bepročiais. Tai buvo spontaniška ir neskoninga, ir kaip tik dėl to jiems be galio patiko.

Vincentas pakvietė Džeinę į išleistuvį pokylį. Kiken-dami iš būsimo akibrokšto ir susižavėjimo, jie kartu rinko jai suknelę vienoje dévétų drabužių parduotuvėje, kurioje Vincentas būdavo dažnas svečias. Blaškési tarp ryškiai raudonos su blizgančiais žvynais ir klubus aptempiančios juodos apnuoginta nugara. Galop išsirinko juodą, kad derėtų prie Džeinės plaukų. Vincentas įteiké jai šlykščią gelsvai žalsvą orchidėją (jos akių spalvos, anot jo), o Džeiné tokia pat spalva pasidažē akių vokus ir nusilakavo nagus. Jis pats pasirodė beviltiškai nušiurusiu per dideliu Baltu fraku, Baltu kaklaryšiu ir cilindrui – visas šis nepriekaištingas ansamblis buvo kruopščiai suderintas ir užsakytas tiesiai iš naujausio Išganymo Armijos katalogo. Saléje jie šoko tango (nors muzikantai grojo visai

ką kita) po popierinėmis gelių girlandomis, keldami juodą sūkurį melsvo tiulio jūroje; šoko nesišypsodami ir tarytum įkūnydami tą banalią lyčių priešpriešos grėsmę, dar labiau pabrėziamą Vincentui išraiškingai įsikandus ilgą Džeinės perlų vérinį.

Beveik visi aplodismentai teko jam – toks jis buvo visų mylimas. Nors daugiausia merginų, mästo Džeinė. Bet jis atrodė ganétinai populiarus ir tarp berniukų. Galimas daiktas, persirengimo kambarysteje jis pasakodavo jiems nešvankius anekdotus. Jis žinojo jų apšciai.

Atlošės Džeinę atgal, jis paleido iš dantų perlus ir sunibždėjo jai į ausį:

– Jokių diržų, jokių smeigtukų, jokių kamšalų, jokios trinties.

Žodžiai buvo iš tamponų reklamos, bet kartu tai buvo ir jų leitmotyvas. Kaip tik to jie ir troško – išsivaduoti iš to slegiančio savo motinų draudimų ir būgštavimų pašaulio, nusikratyti lemties pančių ir sunkių moters kūno suvaržymų. Jie troško gyvenimo be padarinių. Ir iki šiol jiems pavykdavo.

Mokslinkams pavyko atitirpinti visą jaunojo jūreivio kūną – bent jau jo paviršių. Ant jo buvo iš léto kantrai liejamas šiltas vanduo; jie nenori, kad jis atsiltų per stogai. Tarsi Džonas Toringtonas dar miegotų, ir jie nenoštų jo išgąsdinti.

Galiausiai pasirodo pédos. Jos basos ir beveik baltos. Lyg žmogaus, kuris žiemą basas vaikščiojo šaltomis grindimis. Jose atispindi ankstyvo žiemos rytmečio saulės šviesa. Džeinė itin skausmingai reaguoja į tai, kad jis

basas. Galėjo palikti jį bent su kojinėmis. Bet galbūt kitiems kojinių reikėjo labiau. Didieji kojų pirštai surišti drabužio skiaute – kalbanti galva aiškina, jog tai padaryta, kad būtų lengviau nuleisti kūną į duobę. Bet Džeinės tai neįtikina. Jo rankos pririštos prie kūno, kojos irgi surištos per kulkšnis. Taip elgiamasi su žmogumi, kai nenorima, kad jis vaikščiotų.

Džeinei to jau per daug; tai pernelyg primena jos pačios gyvenimą. Ji siekteli jungiklio, bet, laimė, šiame šou (tai tik šou, tik dar vienas šou) pasirodo du istorijos specialistai ir pradeda aptarinėti jūreivio drabužius. Iš arti rodomi Džono Toringtono marškiniai – jie paprasti, pasiūti iš drobės mėlynais ir baltais dryžiais, aukšta apykakle ir su perlmutrinėmis sagomis. Dryžiai ne išausti, o marginti. Dvispalvis audimas anuomet atsieidavės brangiau. Kelnės pilko lino. O, mąsto Džeinė. Drabužiai. Ir pasijunta geriau – apie drabužius ji ši tą išmano. Jai patinka tas iškilmingas, pagarbus tonas, kuriuo ekrane aptarinėjami dryžiai ir sagos. Domėjimasis nūdienos apdarais – tai tik tuštybė, domėjimasis praeities apdarais – tai jau archeologija; mintis, kurią Vincentas būtų deramai ivertinės.

Baigę mokyklą Džeinė ir Vincentas gavo universiteto stipendijas, nors Vincentas visą laiką mokydavosi mažiau ir gaudavo geresnius pažymius. Tą vasarą juodu viskā darė drauge. Uždarbiavo toje pačioje mėsainių užkandinėje, po darbo kartu eidavo į kiną, nors Vincentas niekada nemokėdavo už Džeinę. Retkarčiais jie dar pasipuošdavo senais drabužiais ir vaizduodavo nukvusią porelę, bet tai jau nebebuvo tas nerūpestingas

šėliojimas, kupinas absurdiškų prasimanymų. Jie émė suvokti, kad ilgainiui ir patys gali tapti tokie.

Pirmaisiais metais universitete Džeiné meté draugystes su vaikinais – jai reikéjo užsidirbtį studijoms. Darbas, mokslai ir Vincentas atimdavo visą jos laiką. Ji tarési netgi mylinti Vincentą. Jai atrodé, jog galbūt jiems reikétu pasimyléti, tada iš tiesų sužinotų. Ji niekada nebuvo to dariusi, né karto; pernelyg bijojo vyru nepatikimumo, pavaldumo sunkio jégai, bijojo meilés padarių. Bet mané, kad Vincentu galbūt galéту pasitikéti.

Tačiau reikalai susiklosté ne visai taip. Jie laikydagosi už rankų, bet nesiglaustydavo; jie apsikabindavo, bet nesiglébesčiuodavo; jie bučiuodavosi, bet nesiglamonédavo. Vincentui patikdavo žiūréti į ją. Tiesą sakant, taip patikdavo, kad jis niekada neužmerkdavo akių. Ji užsimerkdavo, paskui atsimerkdavo ir išvysdavo Vincentą gatvés žibinto ar méniesienos šviesoje spindinčiomis akiomis, smalsiai žvelgiančiomis į ją ir tarsi laukiančiomis, kokią gi moterišką keistenybę, jo dideliam džiaugsmui, ji iškrés dabar. Mylétis su Vincentu, regis, buvo apskritai nejmanoma.

(Véliau, paklususи srovei, kuri iki septinto dešimtmecio pabaigos ištvinó į placią upę, ji jau nebesakydavo „mylétis“; sakydavo – „santykiauti“. Bet tai vis vien reišké tą patį. Pradedi santykiaudamas, o baigi mylédamas – patinka tau tai ar ne. Prabundi lovoje ar veikiau ant čiužinio, su ranka, apsivijusia tave aplink liemenį, ir paguni save besvarstant, kas galétu iš to išeiti. Tuo metu Džeiné pradédavo dairytis į laikrodį. Ji neturéjo né menkiausio noro būti nuviltta. Ir visada išeidavo pirmoji.)

Džeinė ir Vincentas nusibastė į skirtingus miestus. Jie raše vienas kitam atvirukus. Džeinė išbande įvairiausius darbus. Vadovavo maisto parduotuvei Vankuverje, tvarė Monrealio kamerinio teatro finansus, dirbo atsakinėjama redaktore vienoje nedidelėje leidybos firmoje, rūpinosi vienos šokių trupės reklama. Ji buvo kruopštī, ir jos galva idealiai tiko operuoti mažomis sumomis – to ji išmoko būdama priversta taupyti universitete. Tokių darbų pasitaiko visą laiką, jeigu tik nereikalauji už tai krūvos pinigų. Džeinė nematė jokio reikalo supančioti save ir savo sielą kokiais nors įsipareigojimais kam nors ar dėl ko nors. Prasidėjo aštuntas dešimtmetis – senų bobų pasaulis su visais jų korsetais, būgštavimais ir padariais buvo nušluotas nuo žemės paviršiaus. Atsivérė daugybė langų, daugybė durų: netrukdomas galėjai žvilgtelėti vidun, pažiūrėjęs galėjai jeiti, jėjės galėjai apsigréžti ir vėl išeiti.

Ji gyveno su keliais vyrais, bet kiekviename bute déžės su jos daiktais stovėdavo taip ir neišpakuotos, nes prireikus šitaip būdavo kur kas lengviau išsikraustytı. Sulaukusi trisdešimties, ji nusprendė, kad galbūt norėtų vaiko – kada nors vėliau. Net mėgino sugalvoti kokį nors būdą, kaip ji įsitaisyti netampant motina. Jos pačios motina išsikraustė gyventi į Floridą ir siuntinėjo padrikus, nusiskundimų kupinus laiškus, į kuriuos Džeinė retai kada teatsakydavo.

Džeinė sugrįžo į Torontą ir rado ji dešimteriopai įdomesnį, nei paliko išvažiuodama. Vincentas jau buvo ten. Buvo ką tik parvažiavęs iš Europos, kur studijavo kino meną, ir atidarės dizaino studiją. Džeinė susitikinėdavo

su juo pietų; viskas liko po senovei – ta pati ore tvyrranti sāmokslo nuojauta, tas pat gebėjimo iškręsti ką nors pa- šelusio suvokimas. Jie lygiai taip pat būtų galėję sėdėti Džeinės sode, už gelyno, krësdami vaikiškus pokštus ir gurkšnodamis uždraustą džiną.

Džeiné né pati nepajuto, kaip palengva įsitraukė į Vincento pažistamų būrį, o gal tai buvo jo orbita? Vincentas pažinojo gausybę įvairiausio plauko žmonių. Kai kurie iš jų buvo menininkai, kiti norėjo jais tapti, dar kiti norėjo su jais susipažinti. Vieni turėjo pinigų iš pat pradžių, kiti užsidirbo patys, bet visi galop išleisdavo viską iki paskutinio skatiko. Kalbos apie pinigus buvo kur kas dažnesnės, o gal tik taip šių žmonių? Nedaugelis jų mokejo tvarkytį savo finansus, ir Džeiné, pati to nejusdama, émė jiems padėti. Ji netgi išplėtojo nedidelį verslą investuodama jų lėšas. Ji surinkdavo jų pinigus, padédavo juos taip, kad jie negalėtų pasiekti, pasakydavo, kiek jie gali išleisti, ir skirdavo po nedidelę sumelę smulkioms išlaidoms. Ji itin susidomėjusi sekdavo, kokius daiktus jie perka už gautus pinigus: kokius baldus, kokius drabužius, kokius *objets**. Savo pinigais jie džiaugdavosi lyg maži vaikai, pinigai juos užburdavo. Jiems tai buvo lyg pienas su bandele po pamoką. Atlaidžiai stebédama, kaip jie žaidžia su savo pinigais, Džeiné jausdavosi atsakinga už juos, netgi šiek tiek matrona. Savo pinigus ji atidėdavo ir ilgai niui susitaupė pakankamai, kad galėtų nusipirkti namą.

Visą tą laiką ji buvo su Vincentu. Jie pabandė tapti meilužiais, bet nepavyko. Vincentas sutiko su šiuo suma-

* *Objet d'art* (pranc.) – meno kūrinys.

nymu, nes Džeinė to norėjo, bet šiaip jau vengdavo skambesių pareiškimų. Tai, kas suveikdavo su kitais vyrais, – apeliavimas į vyriškus jausmus, bandymai sužadinti pavydą, prašymai atsukti stiklainio dangtelį – jam negaliojo. Seksas su juo būdavo tarsi muzikos pamoka. Jis negalėjo į tai žiūrėti rimtai ir kaltino Džeinę, kad ji per daug atsakingai to imasi. Ji émė įtarinéti, kad jis géjus, bet nedrįso klausti, bijodama išgirsti esanti jam nesvarbi, nereikalinga. Praéjo ištisi ménesiai, kol viskas grížo į savo vietas.

Dabar jis buvo vyresnis – jie abu buvo vyresni. Ties smilkiniais plaukai jam išretéjo, pakaušis nupliko, o gyvos, smalsios akys susmigo dar giliau. Tai, kas vyko tarp jų, iš šalies galéjo atrodyti meilė, bet iš tiesų nebuvo. Jis visą laiką jai ko nors atnešdavo – naujo neiprasto maisto paragauti, naujų groteskiškų dirbinių, naujų paskalų – tarsi gélių kokia nors proga. Ji savo ruožtu jį mégo. Mégti Vincentą – tai prilygo kone jogai. Turėjai jį mégti kaip ančiuvius arba kaip akmenį. Jis nebuvo bet kokiam skoniu.

Televizoriuje pasirodo viena nespalvota nuotrauka, pasukui kita. XIX amžiuje atspausta dabarties versija. Seras Džonas Franklinas – senesnis ir stambesnis, nei Džeinė įsivaizdavo; *Terror* ir *Erebus* tvirtai surakinti ledo grūstyje. Tolimoje šiauréje prieš šimtą penkiasdešimt metų tvyro gili žiema. Visiškai néra saulės, néra ir ménulio, tik šnaranti, tarsi elektroninė muzika, Šiaurės pašvaistė ir atšiauri, žvaigždėta poliarinė naktis.

Kaip jie tenkino savo meilės reikalus – tokiamoje laive, tokiu metu? Slapti, nuošalūs graibymaisi, painūs gedu-

lingi sapnai, romanų meilės sublimacija. Iprastiniai dalykai tarp suvienišęjusių žmonių.

Apačioje, girdėdamas, kaip girgžda medinis laivo korpusas, uosdamas troškų vyrų, kurie per ilgai buvo laikomi uždaryti, kvapą, Džonas Toringtonas guli vaduodamas mirtimi. Jis jaučia artejančią mirtį – tai matyti iš jo veido. Jis pasuka į Džeinę savo suglumusį, savigailos persmelktą arbatinį žvilgsnį.

Kas laikė ji už rankos, kas skaitė jam, kas atnešdavo atsigerti? Kas ji myléjo? Ar apskritai kas nors ji myléjo? Ir ką jie pasakė jam – nuo ko jis miršta? Džiova, smege-nų karštinė, gimtoji nuodémė? Visos tos Viktorijos laikų diagnozės, nieko nereiškiančios, klaidingos. Bet jos bent jau buvo paguodžiančios. Jei miršti, bent jau nori žinoti, nuo ko.

Devintame dešimtmetyje reikalai émė prastëti. Torontas pasidaré nebe toks įdomus. Buvo pernelyg daug žmonių, pernelyg daug vargšų. Gatvëse galéjai pamatyti iš-maldos prašytojų. Pačios gatvës duso nuo išmetamujų dujų ir kamščių. Pigios menininkų studijos buvo nugriautos arba virto kukliais ir ištaigingais biurų pastatais, o menininkams teko išsikraustyt ikitur. Miestas buvo griaunamas ir niokojamas ištisomis gatvémis. Net oras dvel-ké statybinémis medžiagomis.

Žmones émė persekioti mirtis. Jie mirdavo per anksti. Vienas Džeinés klientas – antikvarinių daiktų parduotuvës savininkas nusibaigé kone per vieną naktj nuo kaulų vëžio. Kita – pramogų verslo teisés specialistė – matavosi suknelę drabužių parduotuvéje, kai ją ištiko širdies

smūgis. Ji susmuko ant grindų, ir kai atvyko greitoji, jau buvo mirusi. Teatro direktorius mirė nuo AIDS, kaip ir vienas jos pažystamas fotografas. Fotografo meilužis nusišovė: nežinia, ar iš sielvarto, ar tiesiog nujausdamas, jog netrukus ateis ir jo eilė. Vienas bendras pažystamas mirė nuo plaučių emfizemos, kitas – nuo virusinio plaučių uždegimo, trečias – nuo hepatito, kurį pasigavo per astostogas tropikuose, dar vienas – nuo cerebrospinalinio meningito. Sakytum, tarsi visus juos būtų pakirtusi kokia paslaptinga jėga – panaši į bespalves bekvapes dujas, – ir bet koks atsitiktinis mikrobas galėjo užgrobtį jų kūnus, juos užvaldyti.

Džeinė pradėjo kreipti dėmesį į naujienų pranešimus, kuriuos anksčiau tik paviršutiniškai permesdavo akimis. Nykstantys nuo rūgštaus lietaus miškai, hormonai jautienoje, gyvusidabris žuvyje, pesticidai daržovėse, nuodais nupurkštī vaisiai, velniai žino kas geriamajame vandenyje. Ji émė užsisakinėti šaltinio vandenį buteliuose ir keletą savaičių jautési geriau, o paskui perskaitė laikraštyje, kad tai tuščias reikalas, nes, kad ir kas ten būtų, tai jau yra persismelkę į viską aplinkui. Sulig kiekvienu įkvėpimu to kažko patenka į organizmą. Ji mąstė, ar nevertētų išsikraustytį iš miesto, ir tada perskaitė apie nuodingų medžiagų sąvartynus, radioaktyviąsias atliekas, pasislėpusias gamtoje po apgaulingai vešlia ošiančių medžių žaluma.

Jau beveik metai, kai mirė Vincentas. Jis nebuvo nuleistas į amžino šalo duobę ar sušaldytas į ledo gabalą. Jis iškeliaavo į Nekropolį, vieninteles kapines Toronte, kurių

aura jam tiko. Džeiné su kitais pasodino gélių ant jo kąpo. Daugiausia Džeiné. Ir štai dabar šis Džonas Toringtonas, ką tik atitirpintas po šimto penkiasdešimties metų išalo, tikriausiai atrodo geriau už Vincentą.

Kai liko savaitė iki Vincento keturiasdešimt trečiojo gimtadienio, Džeiné nuvyko aplankytí jo ligoninéje. Ji paguldé ištirti. Buvo graudu žiūréti į tuos tyrimus. Juk jis buvo apimtas kažko nenusakomo, nežinomo. Ji užpuolé mutavęs virusas, dar neturintis pavadinimo. Virusas šliaužé stuburu aukštyn ir pasiekęs galvos smegenis turéjo pribaigtí Vincentą. Virusas, kaip sakoma, nesidavé gydomas. Tai buvo tik laiko klausimas.

Jo palatoje buvo žiemiskai balta. Vincentas guléjo ledo vonioje – skausmui malšinti. Buvo suvyniotas į baltą paklodę, iš po kurios kyšojo tik baltos plonos kojos – tokios bekraujéj ir sustirusios. Džeiné vos žvilgteléjo į jį, paguldytą ant ledo kaip lašiša, ir pratrūko raudoti.

– O, Vincentai, – suaimanavo ji. – Ką aš be tavęs darysiu?

Tai buvo siaubinga. Tai skambéjo taip, lyg Džeiné su Vincentu vis dar šaipytusi – iš pasenusių knygų, iš pasenusių kino filmų, iš savo pasenusių motinų. Kartu tai buvo ir savanaudiška: štai ji, galvojanti tik apie save ir savo ateitį, kai Vincentas guli mirties patale. Bet tai buvo tiesa. Be Vincento jai beveik nebebus ko veikti.

Vincentas pakélé į ją akis iš savo gilių kaip šuliniai akiduobių.

– Aukšciau nosj, – pasaké jis pusbalsiu, nes jau nebegalédavo kalbéti garsiai. Ji jau buvo atsisédusi ir palinkusi į priekj; ji laiké jo ranką. Ranka buvo plona

it paukščio
Jis akimirka
teisi, – tar-
man pasak
kokoną!
Džeiné v
– Bet ka-
nojo?
Vincent
sena – poc
švystejo ta
– Kas tu
valges.
Džeiné
likta, išm
vo ir įrod
ko išven-
nežinoja

I ekraną
balsais, j
jaudinim
ko mirė
kodėl Fr
nugnybo
naga, pl
gržo su
Ekras
tyti siūl
do: dėl

it paukščio staibis. – O kas sakė, kad aš mirsiu? – Jis akimirką pagalvojo, tarsi vertintų savo žodžius. – Tu teisi, – taré. – Jie mane suvystė. Ateiviai. Žinai, ką jie man pasakė? Jie pasakė: „Nagi, duok šen mums savo kokoną!“

Džeinė vėl pravirko. Nuo jo juokų jai buvo tik blogiau.

– Bet kas tai yra? – paklausė ji. – Ar jie dar nesužinojo?

Vincentas nusišypsojo savo senaja nerūpestinga šypsena – podraug abejinga ir linksma. Jo nuostabūs dantys švytėjo taip pat jaunatviškai kaip visada.

– Kas ten žino, – atsakė jis. – Matyt, būsiu kažką suvalgės.

Džeinės ašaros liejosi upeliais. Ji jautėsi aplėista – palikta, išmesta į krantą. Jų motinos galiausiai pasiekė savo ir įrodė buvusios teisios. Vis dėlto padarinių nepavyko išvengti; bet tai buvo padariniai dalykų, kuriu net nežinojai padarės.

Į ekraną vėl sugrįžta mokslininkai. Jie kalba pakiliais balsais, jų rimtos burnos mėšlungiškai trūkčioja iš susijaudinimo. Juos apémės baisus linksmumas. Jie žino, nuo ko mirė Džonas Toringtonas; jie sužinojo – galų gale – kodėl Franklino ekspedicija pasibaigė taip siaubingai. Jie nugnybo keletą méginių nuo Džono Toringtono kuno – nagą, plaukų sruogą – perleido per mašinas ir netrukus grjō su atsakymais.

Ekrane – sena skardinė déžutė. Ji atidaryta, viduje matyti siūlė. Skardinė panaši į bombos korpusą. Pirštas rodė: dėl visko kaltos konservų déžutės. Tais laikais tai

buvo naujausias išradimas, pažangiausia technologija, amžina apsauga nuo bado ir skorbuto. Franklino ekspedicijos triumai buvo iki lubų prikimštū mėsos ir sriubos konservų, užlydytų švinu. Visa ekspedicija apsinuodijo. Niekas nežinojo. Niekas nejautė jo skonio. Švinas išskverbė į jų kūnus, į plaučius, į smegenis, pakirto jų jėgas, sumaišė jiems protą, todėl tie, kurie nemirė laivuose, išsiruošė į beprasmišką žygį per uolétą, aplėdėjusių žemę, traukdami paskui save gelbėjimosi valtį, pilną pakrautą dantų šepetelių, muilo, nosinių, šlepečių ir kitokio šlamšto. Kai po dešimties metų žmonės juos surado, iš jų buvo telikę griaučiai su skarmalais. Jie keliavo atgal prie savo laivų. Tai maistas tapo jų žudiku.

Džeinė išjungia televizorių ir eina į virtuvę. Jos virtuvė visa balta, įrengta užpraeitais metais – vietoje išėjusių iš mados sunkių aštunto dešimtmecio stiliaus baldų. Ji nori susimaišyti šlakelį pieno su romu. Paskui nusprendžia, kad nebenori; vis vien nemiegos. Viskas čia atrodo lyg be šeimininko. Skrudintuvas (idealus prietaisas vakarienauti vienai), mikrobangų krosnelė (daržovėms), kavos aparatas, – visi jie tyliai spokso į ją ir laukia jos išeinant, į vakarą arba ir visam laikui, kad galėtų įgauti savo galutinę ir nekintamą išvaizdą beprasmių objektų, atsitiktinai atsiradusią šiame materialiame pasaulyje. Jie lygiai taip pat galėtų būti ir sprogusio erdvėlaivio nuolaužos, skriejančios aplink ménulį.

Ji mąsto apie Vincento butą – taip kruopščiai apstatytą, pilną nuostabijų ar tyčia bjaurių daiktų, kuriuos jis vienu ar kitu metu mėgo. Ji mąsto apie jo drabužių spintą,

apie jo keistuoliškus, savotiškus apdarus, kurie jau niekada nedengs jo rankų ir kojų. Tik visa tai dabar jau sulaužyta, išparduota, išmesta.

Vis dažniau šaligatvis prie jos namo pasidengia plastikiniai puodeliai, gérimų skardinėmis, panaudotomis vienkartinėmis lékštémis. Ji surenka šiuksles, išneša į konteinerį, bet per naktį jos ir vėl atsiranda – lyg pédsakas pro šalį žygiuojančios kariaunos ar iš bombarduojamo miesto bėgančią gyventojų, pakeliui atsikratančių savo turto, kuris kadaise atrodė būtinės, o dabar jau per sunokus tamptytis su savimi.